

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Емил Асенов Атанасов, външен член на жури, УНСС, научна специалност - Счетоводна отчетност, контрол и анализ на стопанската дейност, професионално направление 3.8 „Икономика“

относно: процедура за публична защита на дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 3. „Социални, стопански и правни науки“, професионално направление 3.8 „Икономика“, научна специалност (докторска програма) „Икономика и управление (Индустрия)“

Автор на дисертационния труд: Милена Светломирова Миткова

Тема на дисертационния труд: „Специфични особености при прилагане на режима за защита на личните данни съгласно общия регламент относно защита на данните в счетоводната дейност“

Основание за участие в състава на Научното жури е Заповед № 209 /05.11.2025 г. на ректора на Международното висше бизнес училище, Ботевград

1. Информация за дисертанта

Авторът на дисертационния труд е провел необходимото обучение по докторска програма „Икономика и управление (Индустрия)“ в ОНС „доктор“, в ПН 3.8 Икономика, с тема на дисертационния труд "Специфични особености при прилагане на режима за защита на личните данни, съгласно общия Регламент относно защита на данните в счетоводната дейност". За научни ръководители са утвърдени доц. Даниела Венциславова Георгиева и проф. Ирина Цакова съгласно Заповед на Ректора на МВБУ № 40 /25.02.2022 г. Обучението е осъществено в свободна форма през периода февруари 2022 – февруари 2025г.

Милена Светломирова Миткова е родена на 14.02.1982 г. През 2004 г. завършва образователно-квалификационна степен „Бакалавър“ в СУ "Св. Климент Охридски" по специалност „Философия“. Милена Миткова притежава също така и две дипломи за образователно-квалификационна степен „Магистър“ като едната е по специалност „Счетоводство“ (придобрита в УНСС през 2007 г.), а другата по специалност „Стопански и финансов контрол“ (придобрита в С.А " „Д. А. Ценов" през 2015 г.).

В професионален план кандидатката има стаж като счетоводител (2007-2010), главен счетоводител (2010-2012), асистент одитор (2013-2015). От 2012 г. до момента тя е управител на АЯ Консултинг Тим ООД. Милена Миткова притежава и педагогически опит като учител по философия в 59 ОУ Васил Левски (2019-2021). Дисертантът има трудов стаж в сферата на счетоводството от над 15 години. Към настоящия момент е утвърден като вещо лице в клас: "Съдебно-счетоводни експертизи" от комисията по чл. 401 ал. 1 от ЗСВ за съдебния район на СГС за 2015 г. (посоченов бр. 43 на Държавен вестник)

През периода на обучение са успешно са положени всички изпити по дисциплините, предвидени в индивидуалния план. С това дисертантът покрива изцяло заложеното в плана. В допълнение, извън изискуемия минимум, дисертантът е успяла да представи пред студенти на МВБУ разработена от нея лекция на тема: Професионална етика и поверителност в счетоводната дейност, в контекста на защитата на лични данни. Лекцията е представена в рамките на дисциплината Счетоводна политика, с титуляр доц. д-р Даниела Георгиева на 29.03.2023 г. Освен предходно посоченото в рамките на своето обучение, дисертантът участва в проект: Разработване и апробиране на модел за оценка на иновационния потенциал на глобалните вериги за добавяне на стойност като основа за повишаване на регионалната конкурентоспособност. Проектът е финансиран от Фонд „Научни изследвания“, с договор № КП-06-Н55/8 от 16.11.2021 г. и бенефициент Международно висше бизнес училище.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Представеният дисертационен труд се състои от 240 страници, от които: титулна, съдържание, списък на използваните съкращения, списък на графики, таблици и фигури, посвещение. Съдържанието включва увод – 7 страници, основен текст (три глави) – 140 страници, и заключение – 8 страници. Библиографията е в обем от 21 страници, описана по стандарт БДС 690-2021, и обхваща в това число литературни, нормативни и онлайн източници – 169 на брой, от които: 91 бр. на английски език, 2 бр. на немски език, 1 бр. на турски език, 2 бр. на испански език, 1 бр. на холандски език, 2 бр. на италиански език, 2 бр. на френски език, 1 бр. на полски език, 1 бр. шведски, 66 бр. на български език.

В дисертационния труд има и 5 бр. приложения – 52 страници. В основния текст на дисертационния труд са включени: 23 бр. таблици и 20 фигури.

Дисертационният труд е посветен на актуален, интердисциплинарен за научното знание и професионалната практика въпрос, свързан с прилагането на режима за защита на личните данни в счетоводната дейност. Развитието на информационните и комуникационните технологии предпоставят възникването на нови цифрови инструменти за събиране, обработка и съхранение на лични данни. Внедряването на нови счетоводни софтуерни решения за събиране, обработка и съхранение на данни създава рискове за информационната сигурност. От тази гледна точка, разработката има за цел теоретико-практическо проучване и анализ на специфични особености при прилагането на режима за защита на личните данни по Общия регламент в счетоводната дейност, с

фокус върху въздействието на дигитализацията в специализирани предприятия в България.

За постигане на целта в дисертационната разработка са изведени следните изследователски задачи:

- да се идентифицират приоритетно използваните цифрови технологии в счетоводната дейност, за да се очертаят основните предимства, недостатъци и рискове за сигурността на персоналната информация от дигитализацията в счетоводството;
- да се изясни същността и значението на понятието „лични данни“ с цел по-ясното определяне на информацията, подлежаща на събиране, съхранение, обработка и защита от страна на счетоводителите в България;
- да се изследва появата и развитието на законодателството по защита на персоналната информация в Европа и България и възможни пречки относно спазването на нормативната уредба от специализираните предприятия на национално ниво;
- да се направи разграничение на счетоводните дейности в специализираните дружества на базата на извършваните сделки и събития с вътрешни и външни на отчетната единица лица. От всички външни лица по-задълбочен анализ се извършва на отношенията с клиентите, доставчици и някои други контрагенти. От групата на вътрешните лица обект на анализ е персоналът на предприятията;
- да се проучат подходящи практики по отношение на мерките за сигурност на персоналната информация, които се отнасят към счетоводния сектор, и да се приведат насоки за създаване на Кодекс на поведение, отчитащ особеностите при обработката на персонални данни в счетоводството.

Обект на изследването са характерните особености на счетоводната дейност в специализираните счетоводни предприятия, в качеството им на отговорни лица по защита на личните данни.

Предмет на проучването са текущо приложимите практики и процедури в счетоводните дейности, които имат пряко отношение към събирането, съхранението и обработването на лични данни на трети лица. В допълнение се изследват и основните източници и технически средства за събиране и обработка по видове персонална информация на база това дали лицата са вътрешни, или външни, за отчетно-обособената единица.

Тезата на разработката е, че дигитализацията в счетоводната дейност поражда рискове при обработката на лични данни, които изискват системен анализ на правната рамка и принципа на отчетност с оглед формиране на ефективни практики за защита на информацията.

За доказването на формулираната теза обект на проверка са били 6 работни хипотези, които са представени в увода на дисертацията. В увода на дисертацията са определени и посочени ограниченията на изследването.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

В първата глава на представената дисертация се изследват въпросите относно същността, значението и нормативната уредба на защитата на личните данни има

теоретичен характер. Фокусът е поставен върху проучването на специализирани литературни източници, което дава възможност да се представят същността, значението и развитието на нормативната уредба по защита на личните данни в Европа и България. Същото така е направен опит за оценка на нейното влияние в международен аспект. Проучени са дигиталните технологии, които се използват в счетоводната дейност, като същевременно се изследват рисковете, които създават за поверителността и сигурността на персоналната информация.

С оглед на етимологията и значението на понятията „информация“ и „данни“ и на база концепции за тълкуване на термина „лични данни“ в контекста на правото на ЕС за защита на данните е направено предложение за дефиниция на двете понятия за счетоводни цели. В рамките на тази глава се решават три от задачите, посочени в уводната част на изследването:

- идентифицират се приоритетно използваните цифрови технологии в счетоводната дейност и се очертават основните предимства, недостатъци и рискове за сигурността на персоналната информация от дигитализацията в счетоводството;
- изяснява се същността и значението на понятието „лични данни“ с цел по-ясното определяне на информацията, подлежаща на събиране, съхранение, обработка и защита от страна на счетоводителите в България;
- изследва се появата и развитието на законодателството по защита на персоналната информация в Европа и България и възможните пречки относно спазването на нормативната уредба от специализираните предприятия в България.

По конкретно изводите до които се достига в тази част потвърждават хипотезите, заложи в дисертационното изследване като показват че:

- дигитализацията и използването на нови технологични софтуерни решения в счетоводната дейност създават рискове за сигурността и поверителността на личните данни, с които боравят счетоводителите;
- идентифицирането и оценяването на рисковете от обработката на лични данни при използване на нови дигитални решения в счетоводството изисква използването на подходящи и адекватни проактивни мерки за защита на информацията на субектите на данни (например криптиране и други);
- тълкуването на сложния регулаторен режим за защита на личните данни от счетоводителите в счетоводните предприятия се характеризира с трудности поради липса на ясни, конкретни и изчерпателни насоки;
- ролята на счетоводните предприятия в България, в качеството им на отговорни лица по защита на данните, относно предотвратяване на щети за организациите и физически лица клиенти, е от съществена важност за ограничаване на финансови и други злоупотреби и налагане на административни санкции.

Във втора глава се разглеждат особености на процедурите по съответствие с нормативната уредба по защита на личните данни от счетоводните предприятия. По своята същност тя има теоретико – методологичен характер. В нея са представени и анализирани са специфичните особености при прилагане на режима за защита на личните данни в счетоводната дейност, както и ролята на счетоводните предприятия в качеството им на администратори на персонална информация. В тази връзка е направено разграничение на дейностите в специализираните счетоводни предприятия на основата

на взаимодействие и комуникация с външни и вътрешни за организацията лица по отношение защитата на данните. Проучени са добрите практики и на тази основа са определени мерки за защита на информацията при обработването на лични данни и функциите и изискванията спрямо длъжностните лица по защита им в счетоводните предприятия. В рамките на тази част решение намират следните изследователски задачи, представени в уводната част на изследването:

- извършва се разграничение на счетоводните дейности в специализираните дружества на базата на извършваните сделки и събития с вътрешни и външни на отчетната единица лица. От всички външни лица по-задълбочен анализ се извършва на отношенията с клиентите, доставчици и някои други външни лица. От групата на вътрешните лица обект на анализ е персоналят на предприятията;

- проучват се подходящи практики по отношение на мерките за сигурност на персоналната информация, относими към счетоводния сектор.

В трета глава са изследвани прилаганите мерки и процедури по съответствие с нормативната уредба по защита на личните данни от специализираните счетоводни предприятия в България. Тази глава има практическа насоченост. В нея се осъществява се системен анализ на прилаганите практики в счетоводния сектор, идентифициране на ефективни подходи за защита на личните данни и оценка на влиянието на дигитализацията върху информационната сигурност и поверителност. По конкретно е проучено прилагането на добрите практики от счетоводителите за осигуряване на сигурност в съответствие с нормативните изисквания. С оглед постигането на целта на дисертационния труд в главата се представят три емпирични проучвания, проведени сред практикуващи счетоводители от специализирани счетоводни предприятия. Две от тях са авторови анкетни проучвания, докато третото представлява индивидуални неструктурирани интервюта. Основната цел на проведените изследвания е да се съберат и анализират емпирични данни, които да допълнят теоретичния анализ и да подпомогнат проверката на авторовите хипотези. По този начин може да определи влиянието на дигитализацията и използването на иновативни софтуерни решения в счетоводната дейност, както и върху рисковете за сигурността на личните данни и необходимите технически и организационни мерки за тяхната защита. За постигане на тази цел при анализ на данните от анкетните карти е приложен комбиниран подход, включващ две анкетни проучвания и дълбочинни интервюта. За проверка на изведените хипотези е използван X² анализ на статистически връзки и зависимости на Крамър. В рамките на тази глава е изпълнена изследователската задача за привеждане на препоръки за разработване на Кодекс на поведение, отчитащ особеностите при обработката на персонални данни в счетоводството. Потвърдени са следните формулирани хипотези, според които:

- съществува слаба статистически значима връзка между изследвания възможен риск за сигурността на информацията и криптирането, по отношение на електронната комуникация;

- потвърждава се статистически значима зависимост между визията на респондентите за предразположеност на счетоводния сектор към кибератаки и наличието на изпитване и оценка на ефективността на създадените мерки в предприятията, въпреки че констатираната връзка е слаба.

Не се установява статистически значима връзка между внедряването на иновативни дигитални инструменти за обработка на данни от специализирани счетоводни предприятия през последните две години и нарастването на киберрисковете, засягащи поверителността на информацията. (Формулираната хипотеза 3 не се потвърждава)

Анализът на резултатите от анкетните проучвания и полуструктурираните интервюта показва редица слабости в практиките на специализираните счетоводни предприятия по отношение на защитата на личните данни. Установени са нарушения на принципите за ограничение на съхранението и отчетност, липса на оценки на риска и регулярни обучения, отсъствие на системни тестове на мерките, както и недостатъчно използване на инструменти за криптиране и псевдонимизация. Причините за тези дефицити се свързват със сложността на нормативната рамка, недостатъчни дигитални компетентности, липса на доверие в ефективността на мерките и ограничени ресурси за обучения.

Потвърдените хипотези в дисертационното изследване обосновават тезата, че дигитализацията в счетоводството поражда рискове за личните данни, които изискват системен правен анализ и прилагане на принципа на отчетност с цел изграждане на ефективни практики за защита на информацията.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Като основни приноси на представения дисертационен труд могат да бъдат посочени:

- осъществения задълбочен теоретичен анализ на понятията „информация“, „данни“, „лични данни“ и се предоставя дефиниция за счетоводни цели на „данни“ и „информация“, в контекста на нормативната уредба за защита на персоналната информация;
- идентифицираната пряка зависимост между извършването на формализирана оценка на риска и прилагането на конкретни защитни мерки. Това дава основание за прилагането на вътрешни методики за оценка на риска като условие за избор на подходящи технически и организационни решения – практика, която може да бъде внедрена както от малки счетоводни кантори, така и от по-големи дружества;
- обоснованата необходимост от въвеждане на доброволни сертифициращи обучения за длъжностни лица по защита на данните. Тези обучения следва да се провеждат от акредитирани организации, по предварително одобрени програми, и да завършват с формален изпит. Това предложение открива възможност за стандартизирана професионална подготовка, съобразена с изискванията на законодателството по защита на данните, и да бъде прилагано като добър пример в рамките на професионалната общност;
- формулираните практически насоки за разработване на Кодекс на поведение за счетоводния сектор, който може да бъде разработен и приложен от браншови организации. Кодексът включва механизми за идентифициране на рискове, категоризация на данните, избор на подходящи мерки за защита и гарантиране на

прозрачност при обработката на лична информация – инструменти, които могат да се превърнат в утвърден професионален стандарт в сектора.

- Предложения в теоретико-приложен аспект модел за описване на регистрите от обработката на лични данни за счетоводния сектор, на основата на извършваните сделки и събития с вътрешни и външни на отчетната единица лица;

Представените приноси са реални и могат да бъдат ги приети с убеденост. Те показват високата степен на познание на изследваната материя от страна на кандидатката и са логично следствие от демонстрираното задълбоченото изследване и високо аналитично ниво в представените публикации.

5. Оценка на публикационната активност

В рамките на научноизследователската си дейност Милена Миткова е участвала както самостоятелно, така и в съавторство в подготовката на следните научни публикации, пряко свързани с темата на дисертацията:

Студии:

1. Миткова, М. (2021). Практико-приложен анализ на обработването на лични данни в счетоводната дейност, Научни трудове, Т. 13, МВБУ, Ботевград, с. 122-158, ISSN 1313-0846 – 15 т.

Статии:

1. Миткова, М., Георгиева, В.Д. (2022). Изследване на същността на счетоводните дейности в контекста на защитата на лични данни, Научни трудове на МВБУ, Т.14, стр. 93-107. ISSN 1313-0846, В базите данни на: CEEOL, НАЦИД, BPOS – 5 т.

2. Миткова, М. (2023). Внедряване на дигитални инструменти и иновации в счетоводната практика – възможности и перспективи, е- списание на ИДЕС бр.3/2023г., стр. 1-13. ISSN 1314-8990 <https://www.ides.bg/e-journal/2023/issue-3/03-2023-milena-mitkova>. Списанието е индексирано и реферирано в RePec, Google Scholar и EBSCO – 10 т.

Доклади:

1. Mitkova, M. (2025). European integration and the need to use innovative technologies in accounting. Economic development and policies: Realities and prospects. European integration, convergence, and cohesion. Sofia: ERI at BAS. pp. 426-460. ISBN 978-954-9313-27-7 (pdf). https://www.iki.bas.bg/files/sbornik_2025.pdf - 10 т.

Общия брой на точките от публикационната активност на докторанта е в размер на 40 т.

6.Оценка на автореферата

Представеният автореферат се състои от 54 страници. В него коректно е отразено съдържанието и проблемите в дисертацията, налице е съответствие с получените резултати в нея.

7.Критични бележки, препоръки и въпроси

С оглед на високото качество на представените научни резултати и постигнати приноси в дисертационния труд нямам критични бележки. Бих препоръчал на докторанта да продължи в бъдеще своето успешно академично развитие чрез публикации, които да бъдат в индексирани в световноизвестни бази данни научни издания.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Представената дисертация представлява цялостно, самостоятелно и оригинално изследване което се отнася да актуална, значима и до този момент неизследвана проблематика.

Докторантът Милена Миткова е извършила значителна изследователска, проучвателна и аналитична работа, чрез която убедително демонстрира висок капацитет на изследовател. Като резултат тя е създала свое оригинално произведение относно специфични особености при прилагане на режима за защита на личните данни относно защита на данните в счетоводната дейност.

В изследването са демонстрирани значителни теоретични познания, използвани са съвременни и сполучливо подбрани методологични подходи и инструменти. Постигнати са значими изследователски резултати, които представляват разширяване и обогатяване на съществуващото знание и притежават безспорни приноси характеристики. Дисертацията отговаря напълно на изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за неговото прилагане.

Оценката на получените резултати от изследването ми дават основание с увереност да предложа на почитаемото жури да присъди на Милена Миткова образователната и научна степен „Доктор“ по икономика .

26.12.2025 год.
София

Заличена информация съгласно ЗЗЛД и регламент (ЕС) 2016/679 / проф. д-р Емил Асенов./
--

Подпис :